

„Oorspronkelijke taal van bijbel was ook dialect”

Ds. Tammo Oldenhuis: Gronings kan ook op de kansel

Door JIBBO POPPEN

WERT KERKNIEUWS - Gronings i. de kerk: nu komt de duivel binnen.

EE - Hij is al vier jaar predikant in „heitelân”. Toch is een ras-Groninger, met een heel groot hart voor het „Grunnegers”. Tammo Jakob Oldenhuis (34) is getrouwd met een Friese vrouw en dient de gereformeerde kerk van Ee, een tiental kilometers aan de andere kant van de rivier de Lauwers, de grens tussen Groningen en Friesland. Hij heeft niet het idee dat hij als Groninger tussen vijanden verkeert: „Wij worden, Groningers en Friezen, door dezelfde zeewind door elkaar geschud. We hebben dezelfde

WERELDIJKE RUBRIEK OVER KERK EN SAMENLEVING
REDACTIE JIBBO POPPEN

VENSTER

volksaard”. Oldenhuis is hiervoor omschreven als ras-Groninger omdat hij zich intensief bezig houdt met de Groninger taal. Hij is lid van een vertaalcommissie van de Culturele Raad en gaat voor in Groninger diensten.

Die commissie schreef onlangs weer een „vertoalwedstried” uit. Groningers en anderen die de taal meester zijn, worden opgeroepen om een gedeelte uit Markus in het Gronings te vertalen. In januari wordt er in de Stadsparkkerk in Groningen een dienst gehouden, waarin de beste vertaling zal worden gebruikt. De wedstrijd is niet in de eerste plaats bedoeld voor letterkundigen om hun kennis te etaleren. Nee, het gaat om gewone mensen, die eens wat meer met hun streektaal willen doen dat het alleen maar praten of lezen. De wedstrijd wordt al enkele jaren achtereen gehouden, met veel succes. Het minste aantal inzendingen ligt tot nu toe op 30, het record was 100. Het ene jaar gaat het om het vertalen van een stuk uit het Oude Testament, het volgende jaar om het Nieuwe Testament.

Tammo Oldenhuis raakte in 1975 intensiever bij zijn streektaal betrokken. Hij is geboren in Lettelbert en thuis op de boerderij was Gronings de spreektaal: „Mijn vader had een hele rijke Groninger woordenschat. Ik heb mij nooit voor het Gronings geschaamd. Overigens praatten wij tegen de dokter en de dominee wel Nederlands. Ik ben groot geworden op klompen en met het Gronings”.

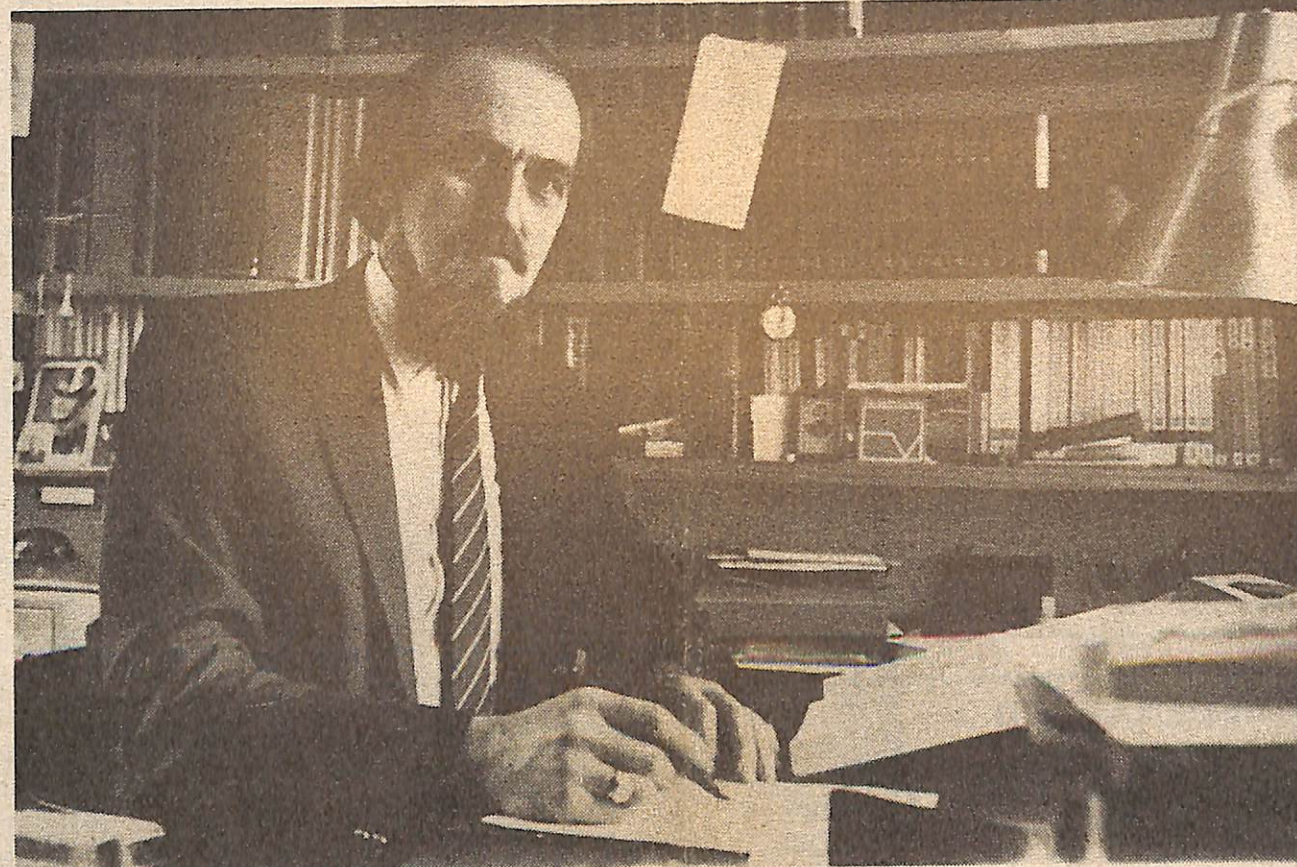
COMMISSIE

Thuis bij in 1975 theologie studeerde

in Groningen ontwaarde hij op het publicatiebord op zekere dag een piertje met daarop de oproep om zich aan te melden voor een „biebelvertoalkemizzie”. Belangstellenden moesten Grieks en Hebreeuws kennen. Tammo en zijn broer, evenals zijn broer groot geworden op klompen en met het Gronings, meldde zich aan. De „kemizzie” kwam er en ging zich bezig houden met de biebel. Een groep ging aan de gang met het Oude, de andere met het Nieuwe Testament. Tot nu toe zijn gereed 1 Samuel, Ruth, Jona en Esther uit het Oude Testament. Er wordt gewerkt aan Genesis. Van het Nieuwe Testament is Lukas klaar. Het is niet de bedoeling van de „kemizzie” een bijbel in het Gronings te maken: „De vertalingen zijn hoofdzakelijk ten dienste van de kerkdiensten in het Gronings. Anders moest je steeds zelf een vertaling maken”.

Oldenhuis vindt het jammer dat er zoveel verloren gegaan is van de streektaal en wil dat terughalen en opnieuw tot leven brengen: „Gronings is voor mij een stukje thuis, geeft vertrouwen en verbondenheid. Het doet zeer als ik Groningers tref, die hun streektaal niet meer willen spreken. Wij hebben de verantwoordelijkheid om dat stuk cultuur te bewaren. Want er is al zoveel verloren gegaan. Sommige Groningers willen het niet meer spreken, anderen doen het niet goed. Gebruiken de werkwoordsvormen verkeerd. In het Nederlands zeg je: hebben gedaan, in het Gronings: doan hebben. Hoe vaak hoor ik echter niet: hebben doan. Als ik zoiets in een vertaling lees, zet ik wel een liggend streepje”.

Gronings betekent ook eenvoud voor Oldenhuis: „Ik heb een tijdje bij een deurwaarder gewerkt. Je merkt dat je de mensen beter bereikt, wanneer je ze in hun moedertaal het Gronings aanspreekt. Het geeft een stuk vertrouwen. En moeilijke woorden zijn er ook weinig in het Gronings. Het zal wel met de nuchtere volksaard te maken hebben. Je wordt daarom ook gedwongen om dingen eenvoudiger te zeggen. Het moeilijke woord in het Gronings is er gewoon niet”. Hij ergert zich aan de vernederlandsing van sommige Groninger woorden: kruwoagen, schoatsen: „Een kruiwagen is in het Gronings een koare, en schaatsen zijn scheuvels.” Hij moet wel eens lachen om de Groningers die geen Gronings willen praten: „Er belde laatst een mevrouw voor een kerkdienst. Ze dacht dat ze keurig Nederlands sprak toen ze me vroeg om te komen preken:

Ds. T.J. Oldenhuis...verbondenheid...

„Ja, want wij zitten verlegen om een dominee”.

DUIVEL

Gronings in de alledaagse omgang akkoord, maar vanaf de kansel: dat is een hele grote stap. Zelfs voor rasechte Groningers, getuige het feit dat Tammo Oldenhuis vroeger met de dominee ook Nederlands sprak, niet omdat die man geen Gronings verstond, maar omdat ie dominee was. Al een groot aantal jaren worden er door de hele provincie heen kerkdiensten in het Gronings gehouden. De belangstelling daarvoor is groeiende. Er zijn een aantal predikanten die zo'n 20 keer per jaar erop uit trekken om het evangelie in hun moerstaal te verkondigen.

„Er zijn mensen, die zeggen: naar zo'n dienst ga ik niet. Die kunnen het niet accepteren, dat er Gronings vanaf de kansel gesproken worden. Ze hebben toch het idee dat dat niet kan en dat dat in netjes Nederlands moet gebeuren. Ik heb zelfs een keer gehoord van iemand, die meegewerkt had aan de voorbereiding van een dienst in het Fries, dat een kerklid gezegd had: nu komt de duivel in de kerk”. Oldenhuis betitelt dat soort opmerkingen als flauwekul: „De bijbel is toch ook geschreven in een streektaal. Het he-

breeuws was toen ook bepaald niet zo'n verheven taal”.

WEDSTRIJD

De vertaalwedstrijd levert soms verrassende resultaten op. Het is de bedoeling dat de opgegeven tekst zo nauwkeurig mogelijk wordt overgezet. Oldenhuis: „Sommige deelnemers maken er een heel verhaal bij. Dat is niet de bedoeling. Sommigen zetten ook tussen haakjes nog een verklaring achter een vertaalde zin. Dat hoeft ook niet. Het blijkt dan dat het praten van Gronings nog wel gaat, maar het vertalen van het Nederlands in het Gronings nog helemaal niet zo gemakkelijk is. Toch krijgen we overwegend reacties in de trant van: o, wat was dat mooi om op die manier met de streektaal bezig te zijn. Ach, het heet dan wel wedstrijd, maar daar gaat het dan al niet meer om”.

De commissie kijkt niet zozeer naar het soort Gronings dat gebruikt wordt als vertaling. In het „hogelandsters” bijvoorbeeld zijn sommige woorden weer anders dan in het Oldambts en Westerkwartiers Gronings: „Oldenhuis: „Wij gaan van de volgende stelling uit: het beste Gronings is dat waarmee je bent opgegroeid”. Alle vertalingen worden voorgelezen in de

commissie. De taken zijn zo verdeeld dat een lid de NBG-vertaling in de gaten houdt en de andere de Statenvertaling. Als de leden er niet uit komen, wordt er ook nog een Griekse of een Hebreeuwse vertaling bij gehaald.

Zowel in het beoordelen van de vertalingen die elk jaar in het kader van de wedstrijd worden ingestuurd als bij zijn activiteiten voor de bijbelvertaalcommissie stuit hij soms op opmerkelijke zaken: „Wij hadden een keer het gedeelte uit Handelingen 16, waar Petrus en Johannes door een wonder uit de gevangenis worden bevrijd. Er staat dan in het Nederlands: „De gevangenenbewaarder beefde over al zijn leden”. Een van de deelnemers had dat prachtig vertaald met: „Hai trilde as n ruske”. Bij een wedstrijd waarin een gedeelte uit Richteren moest worden vertaald stond: „Uit vrees voor Midian”. De vertaling die daarop volgde getuigde een beetje van gebrek aan het juiste aanvoelen. In het Gronings stond er: Oet vrees veur Midian”. Dan maak je je het te gemakkelijk, vinden wij als commissie”.

Er wordt door de commissie behoorlijk vrij omgegaan met de vertalingen. Het Gronings woordenboek van K. ter Laan is echter een belangrijke richtlijn. Daarbij komt nu de spel-

lingslijst, die door de streektaalfunctionaris Siemon Reker is gemaakt. Het is Oldenhuis opgevallen dat er in het Gronings weinig „oorlogswoorden” voorkomen: „En dat is voor de vertaling van bepaalde bijbelgedeelten erg lastig. Wat is bijvoorbeeld een hinderlaag in het Gronings?”

Oldenhuis woont in Friesland, maar is bepaald nog niet besmet door zijn provinciegenoten als het gaat om de streektaal: „Ik vind dat wij Groningers moeten bewaren wat we hebben. Dat betekent niet dat we tweetaalige straatnaambordjes moeten plaatsen, maar wel dat we onze eigen taal eens moeten gaan onderzoeken in hoeverre daar allerlei vernederlandsingen in hebben plaatsgevonden. En

we moeten ons niet schamen het te spreken. Gronings is niet alleen de taal die opa sprak, maar ook de taal van de jeugd. Daarom vind ik het ook zo goed dat er meer aandacht gaat komen voor de streektaal op de lagere school”.

De bijbelvertaalwedstrijd heeft dit jaar als onderwerp Markus 12, vers 1 tot 12. Deelnemers kunnen hun vertalingen sturen aan ds. E.J. Struif, Piet Heinstraat 5, 9801 EV Zuidhorn (voor 5 december). De vertalingen worden na gebruik opgezonden naar het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit van Groningen, waar ze gebruikt worden als materiaal voor de bestudering van de streektaal.